

Unge og søvn

FP9 MAJ 2023, OPGAVE 3

I DETTE MATERIALE FINDER DU

- 1** Præsentation af opgaven
Introduktion til dansklæreren.
- 2** Lær at afkode opgaverne til prøven
Aktivitet til eleverne. Varighed 1-2 lektioner.
 - A** Forstå situationen og lur opgavekravene
 - B** Styr processen
 - C** Brug ressourcerne
 - D** Hiv fat i erfaringerne
- 3** Undervisningsforløb med faglige fokuspunkter
Undervisningsguide til dansklæreren. Varighed 6-8 lektioner.

De faglige fokuspunkter er:

INDHOLD

 - ⊙ Tal til modtagerne
 - ⊙ Når afsenderen er et "vi"
 - ⊙ Inddrag viden koblet med egne erfaringer
 - ⊙ Lav overgange mellem dine afsnit

SPROG

 - ⊙ Den forklarende fremstillingsform

SKRIVESTRATEGI

 - ✎ Tekstkortet med startsætninger
- 4** Den gode tekst og faldgruberne
En håndsækning til lærer og elever. Erfaringer fra prøverne.

1

Præsentation af opgaven

Introduktion til dansklæreren

I *Unge og søvn*, fp9 maj 2023 skal eleverne skrive en oplysende tekst med afsæt i dels egne erfaringer, men også baseret på tilegnet viden fra informationskilder på nettet.

For at hjælpe eleverne på vej, skal de se en kort video med Chris McDonald, der på meget pædagogisk vis forklarer, hvad konsekvenserne er at få lidt søvn. Herfra har eleverne et fint fundament til at søge yderligere oplysninger om emnet på egen hånd.

Teksten skal bruges som manus for et mundtlig oplæg i en situation, der for manges vedkommende nok vil være genkendelig: En foredragsaften på skolen for både elever og forældre. Teksten skal efterfølgende bringes på skolens hjemmeside.

Mange dansklærere har undret sig over, at man i opgavesættet har kunne finde opgaver, hvor eleverne har skulle skrive en tekst, der har skulle fungere i en mundtlig situation. Men rigtig meget mundtlighed tager afsæt i skriftlighed. Tænk bare på nyhedsoplæserne i tv, når lytternes beretninger læses op i *Sara og Monopolet* eller Prins Christians tale til hans 18-års fødselsdag, som dagen efter kunne læses på Kongehusets hjemmeside.

Du kan evt. skifte emnet *Unge og søvn* ud med noget, som bedre matcher med det, som I arbejder med. Det kan fx være et forældremøde, hvor eleverne i stedet for lærerne forklarer om årets gang, terminsprøver, praktikuger, projektopgaven, lejrskole, fagene osv.

Eleverne skal trække på de erfaringer, de har med at skrive lignende typer af oplysende tekster som fx, avisartikler, faglige brochurer og andet informationsmateriale.

2 Lær at afkode opgaverne til prøven

Aktivitet til eleverne. Varighed 1-2 lektioner.

OPGAVE

Forstå situationen og lur opgavekravene

I denne øvelse bliver I gode til at forstå skrivesituationen i en opgave og lure kravene. Det er nemlig afgørende for, at jeres tekster kommer til at fungere.

Start med det hvide, inden I hopper ud i det blå.

1

Få opgaven UNGE OG SØVN frem på skærmen eller lav et print af den, så I kan markere de vigtige nøgleord.

2

Start med at nærlæse skrivesituationen, som er teksten på den hvide baggrund.

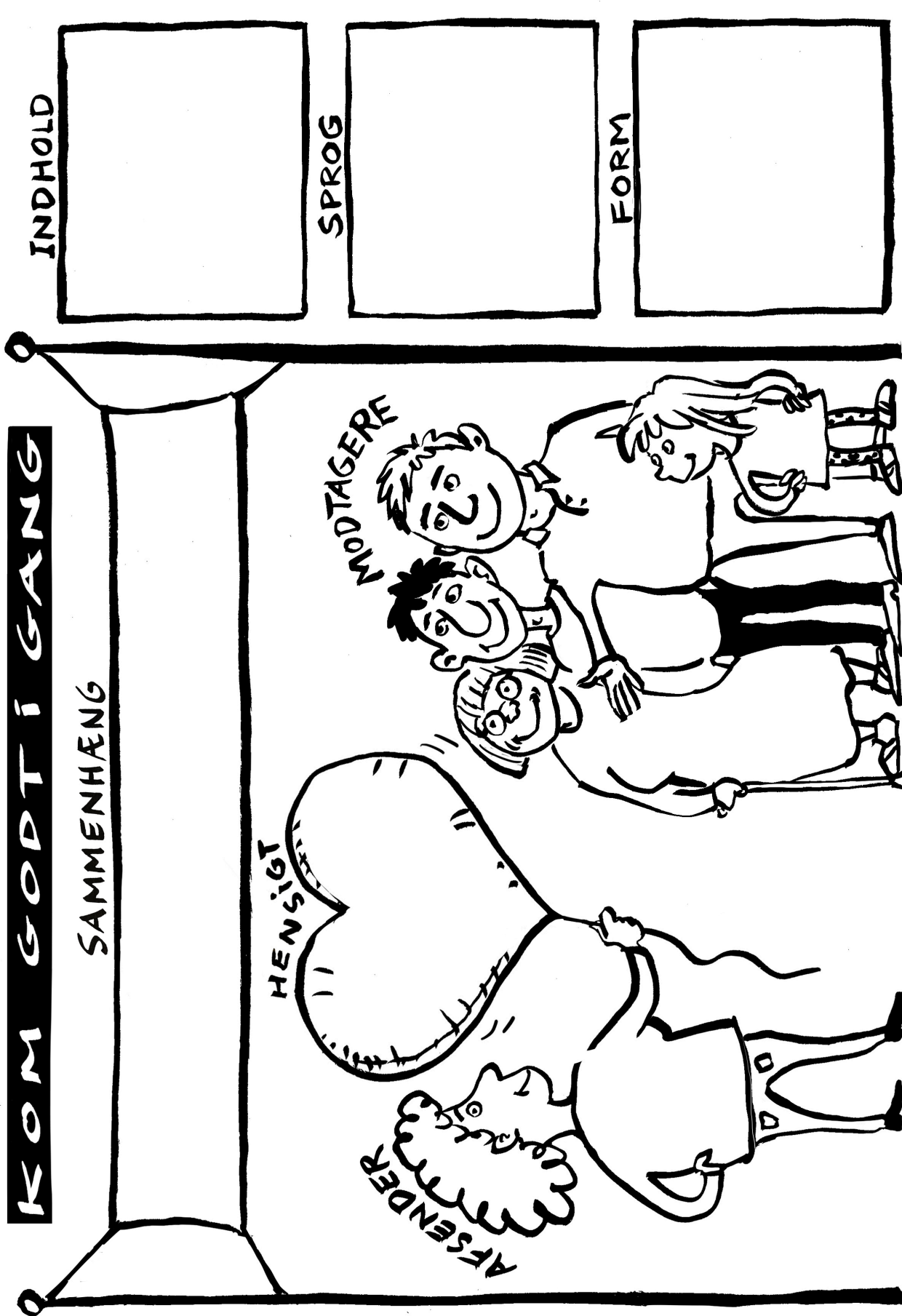
Brug **KOM GODT I GANG**. Noter på figurerne: hvorfor teksten skal skrives, hvilken afsenderrolle I skal skrive i, hvad der er tekstens hensigt, og hvem der er modtagerne.

Vær opmærksom på, at I i denne opgave skal skrive to tekster. En lidt længere og en noget kortere tekst.

3

Herefter nærlæser I, hvad der står i den blå kasse, hvor opgavens krav er beskrevet.

Skriv stikord til tekstens indhold, sprog og form til højre på **KOM GODT I GANG**.

KOM GODT I GANG
SAMMENHÆNG

INDHOLD

SPROG

FORM

MODTAGERE

HENSIGT

AFSENDER

TEGNING: ANNETTE CARLSEN

IDÉ: CHARLOTTE RYTTER

B

OPGAVE

Styr processen

Et godt produkt kræver en god og styret proces. Det gælder uanset om I skal planlægge en fest, lave en lagkage eller skrive en tekst i skriftlig fremstilling.

Til prøven har I 3 ½ time til rådighed.

Der er noget I skal gøre FØR I skriver. Andre ting I skal have fokus på MENS I skriver, og der er en del at tage sig af EFTER I har skrevet første udkast til teksten. I skal regne med at afsætte cirka 1 time til hver del.

1

I denne opgave skal I lave en to-do-liste på alle de del-opgaver, der vil bringe jer og teksten helt til mål.

Se evt. filmen **TO-DO-LISTEN** på [🎬 skriveklar.gyldendal.dk/film](https://skriveklar.gyldendal.dk/film)

<p>Hvad skal I forberede FØR I begynder at skrive teksten?</p>	
<p>Hvad skal I have fokus på MENS I skriver teksten?</p>	
<p>Hvad skal I sørge for at gøre EFTER I har skrevet teksten?</p>	

OPGAVE

Brug ressourcerne

Til opgaven er der ofte en ressource tilknyttet, som skal bruges enten direkte i opgaven eller som inspiration.

Andre gange skal I selv ud på nettet og finde ressourcer, der skal bruges i teksten. Det kan være alt fra illustrationer til fakta og viden m.m.

Nogle gange kan det være en god ide selv at opsøge ressourcer for at bedre at kunne besvare opgaven. Det hedder research.

Husk også at du selv er en ressource og kan både bruge dine livserfaringer, din viden om verden, fra danskundervisningen eller fra andre fag, når du besvarer en opgave.

I opgaven UNGE OG SØVN er der dels en kort fagtekst i form af en video, hvor Chris MacDonald forklarer konsekvensen ved at få for lidt søvn.

Derudover skal også selv ud og søge efter informationer om unge og søvn.

1

Kig grundigt på opgaveformuleringen i den blå boks.

Hvad skal videoen med Chris MacDonald bruges til?

Hvad skal din søgning efter informationer og unge og søvn bruges til?

Hvilke søgeord kunne I her bruge?

Find eksempler på websites, hvor der ville være fakta og informationer, som I kunne bruge i jeres egne tekster.

OPGAVE**Hiv fat i erfaringerne**

Når I går til prøve, er det på baggrund af alle de erfaringer I har med fra undervisningen, hvor I bl.a. har arbejdet med at:

- ✓ skrive tekster i forskellige situationer,
- ✓ have fokus på, at indholdet i en tekst skal give mening for læseren
- ✓ få tekster til at hænge godt sammen.

PRAKSISERFARINGER

Det har I med garanti arbejdet med i danskundervisningen, men måske har I også skrevet tekster i andre fag, holdt foredrag eller fremlæggelser i klassen osv.

Måske har I haft særlig fokus på at skrive i bestemte fremstillingsformer, i særlige afsenderroller, til specifikke modtagere, skrevet tekster med en klar hensigt m.m.

Det kalder vi praksiserfaringer.

VIDENSERFARINGER

Men I skal også trække på den viden om tekster, som I har fået af at læse et utal af forskellige typer af tekster fra mange slags medier: bøger, antologier, aviser, netartikler, hjemmesider, kommentarer på sociale medier, blogs, manuskripter, mails og mange flere.

Derudover skal I også hive fat i jeres erfaringer fra livet generelt. Både i livet i skolen og i livet udenfor skolen.

Det kalder vi videnserfaringer.

Når man skal have fat på sine erfaringer, skal I forestille jer, at alle jeres erfaringer er balloner, der svæver over jer i en lang snor. For de er nemlig til at få fat på, hvis man øver sig. Nogle erfaringsballoner kan være lette og hurtige at hive ned, mens I skal kæmpe lidt mere med at få andre frem i hukommelsen.

1

Hiv fat i jeres erfaringer fra undervisningen og i livet generelt, og skriv ind i ballonerne, hvilke konkrete erfaringer, I ville kunne trække på i netop denne opgave.

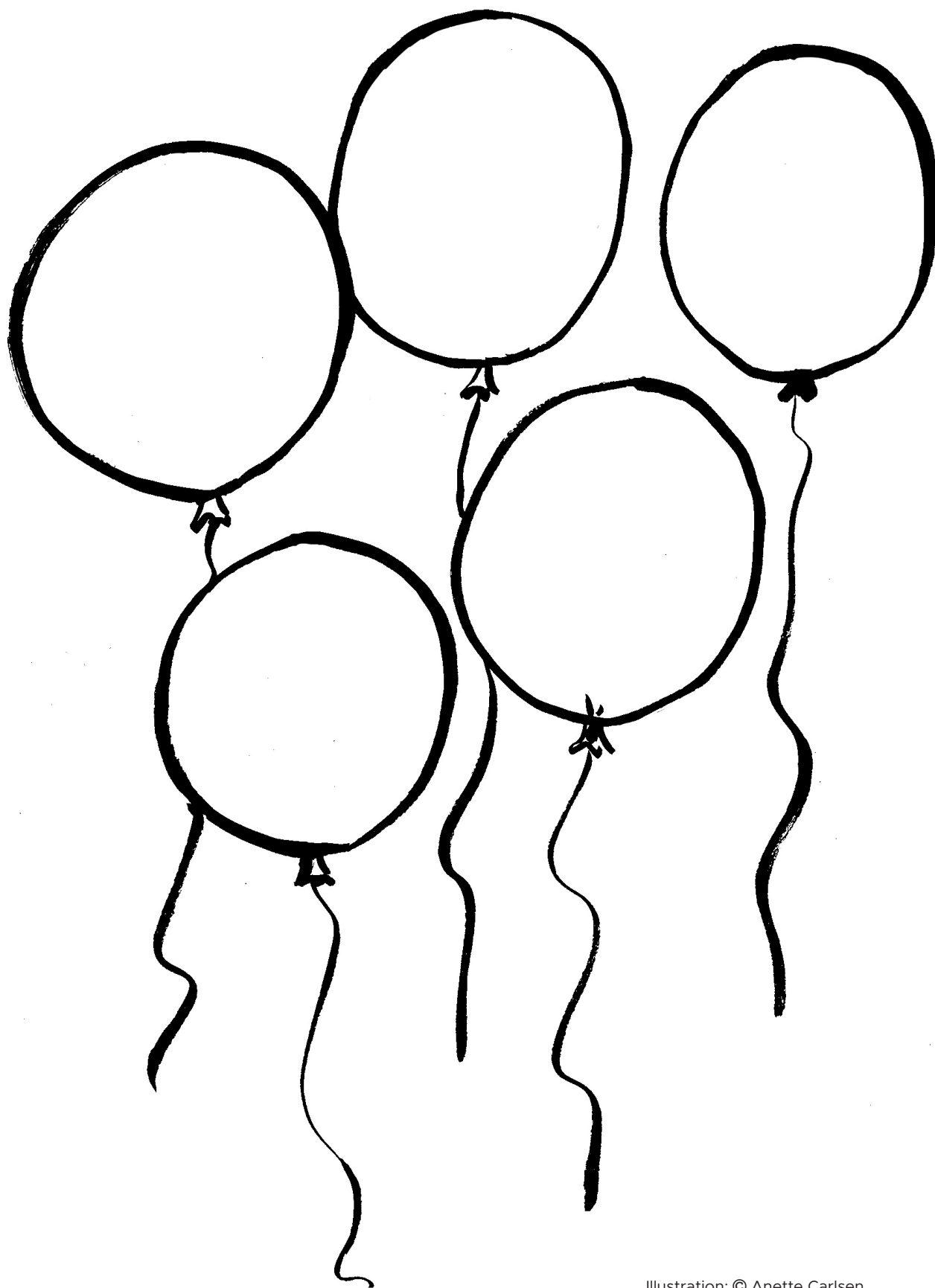

Illustration: © Anette Carlsen

3 Forløb med faglige fokuspunkter

Undervisningsguide til dansklæreren

Hvis du bruger opgaven *Unge og søvn* som undervisning, kunne de faglige fokuspunkter for eksempel være:

INDHOLD

- ⊙ Tal til modtagerne
- ⊙ Når afsenderen er et "vi"
- ⊙ Inddrag viden koblet med egne erfaringer
- ⊙ Lav overgang mellem dine afsnit

SPROG

- ⊙ Den forklarende fremstillingsform

⊙ Tal til modtagerne

Selvom teksten efterfølgende skal bringes på skolens hjemmeside, er det selve oplægssituationen, eleverne skal fokusere på, hvor de skal forestille sig, at der sidder folk og lytter til dem og deres tekst.

Når man holder et oplæg, et foredrag eller tale er det en god ide at henvende sig direkte til publikum, så man ikke blot fremstår som en, der holder oplægget med hovedet ind i en væg. Det er med til at gøre oplægget mere nærværende, og det gælder sjovt nok også i den skrevne tekst.

FORSLAG

Lav i fællesskab eksempler på oneliners, som eleverne ville kunne bruge for at gøre deres tekst mere nærværende og vise, at de er klar over den situation, som teksten skal fungere i.

Fx:

Jeg går ud fra at størstedelen af jer derude, nyder at sove ligesom mig.

Kender I det ikke at få sin søvn?

Måske kender I det fra jer selv...

⊙ Når afsenderen er et "vi"

I teksten skal eleverne skrive ud fra et "vi": *Du skal på vegne af skolens elever holde et oplæg om unges syn på temaet.*

Det betyder, at eleven ikke kun skal blive på egen banehalvdel, men tænke i, at de er talerør for mange unge. Inklusiv dem fra deres egen årgang eller skole.

FORSLAG

1

Læs uddraget af denne elevtekst, og marker med overstegningsfarve alle de steder, hvor eleven tydelig bevidst om, at han skriver på vegne af mange unge og ikke kun sig selv.

Jeg går ud fra, at størstedelen af jer derude nyder at sove ligesom mig. Og det er der en god grund til.

Søvn er vores energi, vores strøm. Vi er som vores døde telefoner, der har brug for at blive opladt om natten. Hvis telefonen kun oplades 40-70 procent, vil den nok også gå død i løbet af dagen.

Det er problemet med søvn for os teenagere. Vi får ikke nok. Ikke nok opladning på de mentale batterier og ikke nok søvn.

Forskere har bevist, at unge har brug for 10 timers søvn hver nat. "Så gå dog tidligere i seng", siger I. Men her kommer problemet. Vi skulle gå i seng ved 21-tiden for at være friske kl. 07 næste morgen og dermed være genopladet med de 10 timers strøm, vi har brug for.

Men de fleste af os unge går først i seng kl. 22, 23 og nogle af os ved midnatstid og falder først i søvn langt senere. Dette skyldes en bølge af tanker, stress og irritation over, hvad der nu skal ske i morgen. Det er blandt andet grunden til, at vi ligner zombier om morgenen, vi er ikke bare halvgrimme, vi er pissetrætte. Desuden saboterer det vores fokus, vores koncentration og vores evne til at deltage i timerne grotest meget.

2

Lad eleverne markere "vi"-markørerne" med fed i hinandens tekster.

⊙ Inddrag viden koblet med egne erfaringer

I opgaven er det et opgavekrav, at eleverne skal *søge yderligere oplysninger om unge og søvn.*

Den viden skal de bruge i teksten, når der i opgavekravet står: *forklare og give eksempler på, hvorfor mange unge sover for lidt.*

For at teksten ikke ender med en kedsommelig opremsning af fakta og ureflekteret gengivelse af viden er det vigtigt, at eleverne laver en kobling til egne erfaringer ved at komme med konkrete eksempler.

Det kan desuden være en metode til, at eleverne ikke falder i ChatGBT-fælden, som jo kan have store konsekvenser for deres videre færd.

FORSLAG

Lav eleverne lave et to-kolonneskema. I venstre side skriver de i stikordsform fakta og viden, som de gerne vil have med i teksten. I højre side kobler de unges erfaringer med, som kan uddybe den fakta og viden, som de inddrager.

Lad dem finde 3-5 vigtige faktuelle pointer eller videns-udsagn.

FAKTA OG VIDEN	UNGES ERFARINGER
Forskere har bevist, at unge har brug for 10 timers søvn hver nat	Men de fleste af os unge går først i seng kl. 22, 23 og nogle af os ved midnatstid og falder først i søvn langt senere.

Lav tydelige overgange mellem afsnit

Selvom opgaverne i prøvesættet angiver forslag til en klar struktur i elevernes tekst, er det ikke altid, at deres tekster alligevel hænger sammen. Ofte kommer elevernes tekster til at fremstå som fragmenterede løsdele, som var det svar på spørgsmål.

FORSLAG

1

Se filmen **TEKSTHUSET** på skriveklar.gyldendal.dk.

Tal om hvorfor overgange er vigtige for modtageren. Lav paralleller til andre steder i livet, hvor overgange giver mening, fx:

- i nyhedsindslag: *Nu skal vi til noget helt andet*
- I fiktionstekster: *Næste dagovre på skolen*
- I argumenterende tekster: *For det første mener jeg, for det andet osv.*
- I faglige tekster: Afsnitoverskrifter

2

Brug skriveøvelsen **SKRIV MED OVERGANGE** i *Skriveklar 9*, kapitel 3.

3

Lav i fællesskab sætningsstartere til, hvordan man kan signalere, at nu sker noget nyt i teksten. Fx:

- *Søvneksperter CM mener faktisk, at manglende søvn gør os ... Det kan jeg godt genkende ...*
- *Lad mig give jer et par forklaringer, hvorfor vi unge ...*
- *Hvordan kan vi så løse dette problem? Jeg mener, at ...*
- *Afslutningsvis vil jeg på vegne af os unge ...*

Den forklarende fremstillingsform

Når man forklarer noget, kan man bruge denne lille model:

FAKTUM → ÅRSAG → KONSEKvens

FORSLAG

Præsenter klassen for eksemplet fra elevteksten fra det faglige fokuspunkt Når afsenderen er et "vi", og lad dem bygge deres forklaringer op på samme måde.

FAKTUM	Men de fleste af os unge går først i seng kl. 22, 23 og nogle af os ved midnatstid og falder først i søvn langt senere.
ÅRSAG	Dette skyldes en bølge af tanker, stress og irritation over, hvad der nu skal ske i morgen. Det er blandt andet grunden til, at vi ligner zombier om morgenen, vi er ikke bare halvgrimme, vi er pissetrætte.
KONSEKvens	Desuden saboterer det vores fokus, vores koncentration og vores evne til at deltage i timerne grotest meget.

Organisering af skriveprocessen

FØR ELEVERNE SKRIVER

Brug en eller flere af øvelserne fra **Lær at afkode opgaverne til prøven**
Forbered teksten ved at arbejde med de udvalgte faglige fokuspunkter:

- Tal til modtagerne
- Når afsenderen er et "vi"
- Inddrag viden koblet med egne erfaringer
- Den forklarende fremstillingsform

MENS ELEVERNE SKRIVER

Du kan enten lade eleverne forberede og skrive teksten, som I plejer.
Eller du kan også prøve denne skrivestrategi: Tekstkortet med start-sætninger.

Formålet med denne strategi er at skabe sig et overblik over HELE teksten, inden den skrives. På den måde begynder teksten allerede at tage form i

hovedet, inden den rammer tastaturet, og for en del elever vil der på den måde være en større sandsynlighed for at komme i mål med en tekst, der i højere grad hænger sammen både i sit ydre men også i forhold til tekstens indre logik.

Lav en fælles brainstorm, hvor I skriver stikord, startsætninger, giver forslag til overgange mellem afsnit og andet, der skal være i de forskellige dele af teksten. Se eksemplet på side 14.

EFTER ELEVERNE HAR SKREVET

Sæt fokus på det faglige fokuspunkt:

- 🕒 Den forklarende fremstillingsform.

Brug 📖 **SPROGVASKMANUALEN**, når eleverne skal lave den sidste gennemlæsning.

Da teksten efter det mundtlige oplæg skal bringes på skolens hjemmeside, kan eleverne give et bud på et overskueligt og indbydende layout. De kan vælge at layoute deres tekst i spalter som en artikel, de kan indsætte billeder eller andre illustrationer og de kan lave afsnitoverskrifter m.m.

Overblik og struktur – skaber den gode tekst

I din tekst skal du:

- kommentere filmens pointer og inddrage egne erfaringer
- forklare og give eksempler på, hvorfor mange unge sover for lidt
- argumentere for mulige løsningsforslag, så unge får mere søvn.

OVERSKRIFT

Unge og søvn – eller mangel på samme

INDLEDNING

Præsentation af "jeg" og formål med oplægget

Godaften og velkommen. Mit navn er NN, og jeg vil på vegne af 9. årgang gøre jer lidt klogere på ...

AFSNIT 1

Kommentere Chris McDonalds pointer + egne erfaringer (jeg)

*Søvnexperten CM mener faktisk, at manglende søvn gør os ...
Det kan jeg godt genkende ...*

AFSNIT 2

Forklare og give eksempler på, hvorfor mange unge (man) sover for lidt

Lad mig nu give jer et par forklaringer på, hvorfor vi unge ...

AFSNIT 3

Argumentere for løsningsforslag

Hvordan kan vi så løse dette problem? Jeg mener, at ...

AFSLUTNING

Fx opsummering af de vigtigste punkter

*Som afslutning vil jeg gerne ...
Tak, fordi I lyttede med.*

KILDELISTE

4

Den gode tekst og faldgruberne

Vejledning- og vurderingsguide til dansklæreren

Nedenstående oversigt følger de tre vurderingsdimensioner: Funktion, Indhold og form. Du kan bruge guiden, når du skal enten VEJLEDE eller VURDERE dine elevers tekster.

Du kan fx gøre vejen til den gode tekst konkret og håndterbar for alle elever – og ikke kun en gættekonkurrence for de få – ved at du inden og evt. undervejs i skriveprocessen taler med eleverne om, hvad der kendetegner den gode tekst, og hvilke faldgruber de skal være opmærksomme på.

	DEN GODE TEKST VIL OFTE VÆRE KENDETEGNET VED:	FALDGRUBERNE vil ofte være:
FUNKTION	<p>Henvender sig til et publikum</p> <p>Har et tydeligt "vi".</p> <p>At der både er en indledning og afslutning.</p>	<p>Skriver meget faktuel om søvn uden at koble disse til egne erfaringer, så oplægget bliver uden personligt præg.</p> <p>Skriver primært ud fra "jeg" og ikke "vi".</p>
INDHOLD	<p>Fakta og viden er koblet sammen med unges generelt og/eller egne erfaringer.</p> <p>At løsningsforslagene er velargumenteret.</p>	<p>De valgte kilder er for svære og dermed sprogligt smitter af i teksten.</p> <p>Forslag til løsninger er ikke underbygget af en argumentation.</p>
FORM	<p>At det er tydeligt i de sproglige markører, når der skiftes mellem tekstens dele.</p> <p>At teksten er overskueligt layoutet, så den kunne bringes på skolens hjemmeside.</p>	<p>At der ikke er tænkt over, at teksten skal publiceres efterfølgende.</p>